

## ÇAĞDAŞ TÜRK ŞİİRİNDE KUTSAL KİTAPLAR

Hasan AKTAŞ\*

## Özet

Her kültürün sanatını oluşturan coğrafyası, tarihi ve edebiyatı vardır. Sanatın güzellik ve yaratıcılık gibi yadsınamayacak iki önemli boyutu vardır. Bu güzellik ve yaratıcılık, şiirde sanatçının inşa ve istif ettiği kelimelerin ayinine dönüşür. Türkçe'ye ruh veren de kelimelerin şiirdeki bu ayinidir. Türk edebiyatında bu ayinlerin, Zebur, Tevrat, İncil ve Kur'an-ı Kerim gibi kutsal kitaplara dayanan çok güçlü epistemolojik kaynakları vardır. Özellikle kaynağını kutsal kitaplarda bulan söylenceler, Türk şiirine malzeme olmanın yanında, Türk şiir poetikasını felsefi ve estetik düzeye taşıyan fenomenlerdir. Kutsal kitaplar, Türk şiirinin şekillenmesinde en önemli arkeolojik ve antropolojik tarihsel arşivler olarak karşımıza çıkar. Kaynağını kutsal kitaplarda bulan Türk şiirinin özgünlüğünün ortaya konulabilmesi için karşılaştırmalı edebiyatın ilke ve yöntemleriyle metinlerarası ilişkiler gözetilerek çözümlenmesi zorunluluğu vardır. Türk şiirinin çok güçlü bilgi teorilerine dayanan bir geçmişi vardır. Arkaik ve modern şiir, tarihsel süreç içerisinde birbirlerini üretirlerken, üretilen her yeni metin, kendi içinde geçmişe ait bir göndermeyi de barındırır. Bu araştırmamız geçmişten günümüze, kutsal kitaplar ekseninde üretilen şiirlerin bir panoramasını vermenin yanında Türk şiirindeki metinlerarası ilişkileri de ortaya koymaktadır. Şiir kuramcılarını peygamberlerle şairler arasında sürekli bir ilgi kuragelmışlerdir. Peygamberler vahiy yoluyla insanlığa nasıl tanrısal bilgiyi taşıyorlarsa, kimbilir belki şairler de aynı bilgiyi insanlığa esin yoluyla taşıyorlardır. Çalışmamızda esin perisinin eski ve yeni şiirimizin semalarında süzülüşünü ve kanat çırpışlarını bulacaksınız.

**Anahtar kelimeler:** Kutsal kitaplar, Kur'an-ı Kerim, İncil, Tevrat, Zebur, epistemoloji, metinlerarası ilişkiler, karşılaştırmalı edebiyat.

## Abstract

*The Sacred Books In Contemporary Turkish Poetry*

Each culture has got its own geography, history and literature which make its arts. Art has got two important dimensions such as beauty and creativity which cannot be denied. This beauty and creativity turn into a rite of the words which the poet builds and piles in his poetry. That's the rite of the words in poetry which gives Turkish a soul. In Turkish Literature these rites have got very powerful epistemologic sources which come from the Holy Books; Zebur (The Psalms of David), Tevrat (The Book of Moses), İncil (The Bible), and The Koran. Especially the myths which find their sources in sacred books, besides being material for Turkish poetry, are the phenomenons which carry the Turkish poetic thoughts to the philosophical and esthetic level. The holy books are the most important archaeological and anthropological historical archives which have formed Turkish poetry. In order to be able to explain the originality of Turkish poetry which find its sources in the sacred books, it's a necessity for Turkish poetry to be analyzed by the consideration of the intertexts relations with the principles and methods of the comparative literature. Turkish poetry has got a past which is based on a very strong knowledge theory. While the archaic and modern poetry have been creating each other within the historical process, each new text bears also a reference to the past. This search also explains the intertexts relations in Turkish poetry besides giving a panorama of the poems which were written on the axis of the holy books. The poetry theoreticians have always found a relation between prophets and poets. As the prophets carried the divine knowledge to the human beings through God's revelation, probably poets have carried the same knowledge to the human beings through inspiration. In this study you'll find the glidings and the flappings of the muse in the sky of our old and new poetry.

**Key Words:** The Holy Books, The Koran, The Bible, The Book of Moses, The Psalms of David, epistemology, intertexts relations, the comparative literature

\*Yrd. Dç. Dr. Trakya Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Kutsal kitaplar, Allah tarafından peygamberler aracılığıyla tüm insanlara gönderilen kitaplardır. Bunlar Hz. Davud'a indirilen Zebur, Hz. Musa'ya indirilen Tevrat, Hz. İsa'ya indirilen İncil ve Peygamberimiz Hz. Muhammed'e indirilen Kur'an-ı Kerim'dir. Klasik Türk Edebiyatı'nda Kutsal Kitaplar daha çok sevgiliyle ilgili olarak zikredilir. Bununla birlikte aslı işlevleri nedeniyle sıkça sözkonusu edildikleri de olur. Çağdaş Türk Edebiyatı'nda ise kutsal kitapların çok değişik nedenlerle şiire konu edildiğini ve malzeme olarak seçildiğini görüyoruz. Bu konu edinme bazen gelenekten yararlanma gibi bir gerekçeyle dayanırsa da bazen de onu sadece bir figür olarak kullanma anlayışından kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte altını çizerek belirtmek gerekir ki ciddi epistemolojik ve tarihsel köklere dayanmayan ve onlardan gereğince beslen(e)meyen sanatçılar da bilinçaltının bir yönlendirmesi olarak sıkça geleneksel şiire başvurmak zorunda kalıyorlar.

*Kirpiğin Tevrât ü İncil ü Zebûr'un şerhidir*

*Dört kitâbın ma'nîsi seb'al-mesânî kandaır*

Seyyid Nesimî

Divan şairi Seyyid Nesimi, Sevgilinin kirpiğini kutsal kitapların bir şerhi/açıklaması/yorumu olarak görür. Kirpikler; Tevrat, İncil ve Zebur gibi kutsal kitapları yorumladığı halde, dört kitabın anlamını kendisinde toplayan/özetleyen Seb'al-mesânî (Fatiha Suresi) nin anlamı nerededir? Seyyid Nesimi, bu beyitte Fatiha Suresi'nin anlamını aramakta ve bu konuyla ilgili olarak sevgilinin şahsında müslümanlara bir eleştiri getirmektedir. Zira beş vakit namazda Fatiha Suresi'ni okuyan müslümanların onun anlamından haberleri yoktur. Kaldı ki, Fatiha Suresi dört kutsal kitabın anlamını kendinde toplayan bir sûredir/kitaptır.

*Her evde kutsal kitaplar asılıydı*

*Okuyan kimseyi görmedim*

*Okusa da anlayanı görmedim*

(Sezai Karakoç-Hızır, Kırk Saat/7)

Tıpkı Divan şairi Seyyid Nesimi gibi çağdaş şairlerimizden Sezai Karakoç da aynı şeylerden şikayet etmektedir. Müslüman ülkelerin hemen tamamında kutsal kitapların evlere asılarak, o evlerin kutsanmaya çalışıldığı görülür. Onu duvardan indirip de anlamını merak eden çok az kişiye rastlanır. Okuyanlar varsa bile anlayanlar hemen hemen hiç yok gibidir. İslam dünyasının inandıkları halde Kur'an-ı Kerim'in anlamından bi-haber yaşamaları büyük bir paradokstur. Bu paradoks islam âlemini kaostan

kaosa sürüklemektedir. Zira İslam dünyasında anlamını bilmediği şeylere inanan, okuduğu halde okuduğunu anlamayan, anladığı halde anladıklarını eyleme dönüştüremeyen 'pasif inaçlılar' diyebileceğimiz mozaik alt-kültür grupları oluşmuştur. Bu da İslam dünyasının modern ve gittikçe globalleşen bir dünyada işlevlerini yerine getirememesi gibi bir sonucu doğurmuştur ki, İslam dünyası kendi öznelliğini öteki öznelliklere karşı kullanamamaktadır.

**a) Kur'an-ı Kerim:** Hz. Muhammed'e indirilen dört büyük semavi kitabın en sonuncusudur. Cebrail aracılığıyla vahiy yoluyla gönderilmiştir. Diğer kutsal kitaplar belirli kavimlere indirildiği halde, Kur'an-ı Kerim bütün insanlığa indirilmiştir. 114 sureden oluşup 6666 ayetten ibarettir. Kur'an-ı Kerim; Hz. Ebubekir zamanında çoğaltılıp çeşitli İslam merkezlerine gönderilmiştir. Kur'an-ı Kerim'in kıyamete kadar korunacağı Allah'ın taahhüdü altındadır. Divan şiirinde sevgilinin güzelliği, yüzü, saçları, boyu, beni, gözü, kaşı ve hat'ı sık sık Kur'an-ı Kerim'e benzetilir. Bütün bu özellikler daha çok mushaf olarak zikredilir. Kur'an-ı Kerim, Divan şiirinin en büyük epistemolojik kaynaklarından bir tanesidir. Şairlerin birçok ayetleri mana veya söz yoluyla iktibas ederek ya da telmihte bulunarak şiirlerinde kullandıkları görülür. Çağdaş şiirde artık Kur'an-ı Kerim, sevgili merkezli olarak ele alınmaz. Kutsal bir kitap olarak sanatçıların dünyevi görüşleri/ideolojileri çerçevesinde oldukça değişik amaçlarla şiirin satır aralarına taşınır. Kur'an-ı Kerim'in motif /imaj/mazmun/unsur olarak kullanılması konusunda şairleri gelenekten beslenenler ve sadece ondan malzeme olarak yararlananlar şeklinde iki gruba ayırmak gerekir.

*Nola gelse hat-ı sebzın ne hatâsı ola kim*

*Kâ'be'nin çevresine âyet-i Kur'an yazalar*

(Necâfî)

Divan şairi Necati, Sevgilinin yanağındaki ayva tüylerini Kur'an ayetine benzetirken klasik şiir geleneğindeki anlayışı sürdürür. Sevgilinin yanağındaki tüylerin Kur'an ayetlerine benzetilmesi Cemalullah'tan birer işaret olması nedeniyledir. Kur'an-ı Kerim ayetlerini iyi anlayan kişiler aynı zamanda sevgilinin yüzündeki mührün sahibini de iyi okuyan ve tanıyan kişidir.

*Lafzı muhkem yalınız, anlaşılan, Kur'an'ın:*

*Çünkü kaydında değil, hiçbirimiz ma'nânın:*

*Ya açar Nazm-ı Celîl'in, bakarız yapırağına;*

*Yâhud üfler geçeriz bir ölüün toprağına.*

(M. Akif Ersoy-Süleymaniye Kürsüsünde/Safahat 330)

Mehmet Akif Ersoy, Kur'an-ı Kerim'in tamamen amacının ve işlevinin dışında kullanılmasını şiddetli bir tarzla eleştirir. Kimse onun manasının farkında değildir. Onu ölümlere okunan ya da fal bakılan bir kitap olarak algılayanlar hiç de azımsanamayacak kadar çoğunluğu oluşturan insanlardır. Anlaşılmayan bir kitap sadece geleneksel kültüre malzeme olan ve konuşmayan bir kitaptır. Konuşmanın olmadığı yerde iletişim gerçekleşemez. İletişimsiz bir dünya manen

*Ve bu hizmetle celil ettiği Peygamber'e hamd,*

*Gökyüzünden yere indirdiği Kur'an'a şükür.*

(F. Nafiz Çamlıbel-Hamd ü Sena/Han Duvarları 93)

Faruk Nafiz Çamlıbel, Kur'an-ı Kerim'in "şükür" kavramı ve terminolojisi çerçevesinde Allah'a hamd ü senada bulunur. Kur'an-ı Kerim şükür için Allah'la kul arasında aksiyoner bir bildirişim kitabıdır.

*Yeşil türbesini gezdik dün akşam,*

*Duyduk bir musiki gibi zamandan*

*Çinilere sinmiş Kur'an sesini.*

(A. Hamdi Tanpınar-Bursa'da Zaman/Bütün Şiirleri 51)

Ahmet Hamdi Tanpınar ise, Bursa'daki "Yeşil türbesini" gezerken nostaljik bir yolculuğa çıkar. Şair için Kur'an-ın anlamı ve orijininin ziyaade, onun anlamını okuyan ve ebedileştiren ecdadın yaşadıklarına bir özlem vardır. Fakat Tanpınar, bulunduğu konum itibarıyla bunun ne bizzat içinde, ne de dışındadır.

*seni terketmeye razıyım parasız pulsuz çekip gitmeye*

*kur'an'daki bütün belalara tevat'atki bütün belalara*

(Atilla İlhan-Kaptan 3/Sisler Bulvarı 47)

Atilla İlhan, sevgilisi için her türlü belaya razıdır. Hatta Kur'an'daki ve Tevat'atki bütün belalara ve musibetlere de razıdır. Yeter ki, sevgilisine kavuşabilsin. Kaptan, denizde gemisinin dümeninde ilerlerken Nuh Tufanı'na dahi yakalansa bile, yine sonunda sevgilisine kavuşacaksa bunlara da bila-tereddüt razıdır. O, Yusuf gibi yıllarca zindanlarda da yatabilir. Yeter ki, vuslata ersin. Ebabil kuşları başına taşlar atsa da eğer sonunda sevgiliye kavuşma varsa, o yine bunlara da razıdır.

*Işık gibi südün*

*İnsan gibi dölün*

*İsâ gibi kulun*

*Kur'an gibi dilin var.*

*Ben senin hayranınam!*

(B. Rahmi Eyüboğlu-Dördüncü Mektup/Dol Karabakır Dol 20)

Bedri Rahmi Eyüboğlu, "Yaradana Mektuplar"ında "Ben senin hayranınam" diyerek yaratıcıya seslenir. Ona göre Kur'an-ı Kerim, Allah'ın dilidir/mesajıdır. Bu ilahi mesajların mucizeliği ve ulviligi onu Tanrı'ya hayranlığına kadar götürür. O daha da ileri giderek, Kur'an-ı Kerim'i/Tanrı'yı tabiat dilinden okur. Yani sanat eserlerinin mükemmeliyeti, onu sanattan sanatçıya ulaştırır. Kur'an-ı Kerim yazılı bir kitaptır, tabiat ise her satırı binlerce mana yüklü doğal bir kitaptır.

*İlk sayfasına mı çalışıyor bir Kur'an'ın? Sülüsle.*

*Uzatarak bir S'yi vavlı ve üstünlü esreli.*

*Yazar gibi kendi mezar taşını:*

(İlhan Berk-Karahisari/Aşıkane 171)

İlhan Berk, Karahisari adlı bir hattatın Kur'an-ı Kerim'i Sülüs el yazısıyla yazmasını tasvir ediyor. Karahisari bir hattat olmanın yanında bir işçidir. Kur'an-ı Kerim'i el yazısıyla yazarak geçimini temin eden binlerce hattat vardır ki, bunların Kur'an-ı Kerim'i yazmaktaki amacı herhangi uhrevi bir amaçtan değil de sadece rızık temin etmek içindir. Yani çalışmak kutsaldır/ve bir ibadettir.

*Kur'an dinlemiş ve ondan boyun eğmişlerdir sanki*

*Yaşamın sırrına bizden önce ermişlerdir sanki*

(Sezai Karakoç-Hızır Kırk Saat/38)

Sezai Karakoç, yaşamın sırrına erenlerin Kur'an-ı Kerim'i dinleyen ve ona itaat eden kimseler olduğunu vurgular. Sanatçı, metnin arkasında Kur'an-ı Kerim'in mesajını dinlemeyenlerin yaşamın sırrını çözemeyeceklerini, hayatın gelgitleri arasında kaybolup gideceklerini/kimliklerini yitireceklerini ve yaşamın esrarlı perdesini aralayamayacaklarını iddia eder. Bu nedenledir ki Kur'an'ın emrine boyun eğmeyenler, evrenin/yaşamın esrarlı bilmecesini çözemeyeceklerdir ve yaşamın sırrına eremeyeceklerdir.

*Çocuklar Topkapıda*

*Sedef kabızlı kılıçlar ellerinde*

*Rahlelerde Kur'an*

*Tefsir*

*Arapça*

*Farsça*

*Dikkatle önünü iliklemede*

*Padişah ve şehzade*

(Cahit Zarifoğlu-İstanbul/Bütün Şiirleri 483)

Cahit Zarifoğlu, Osmanlı döneminde Topkapı'da İslami ilimler tahsil eden öğrencilerin panaromasını çiziyor. Bu ilimlerin başında da Kur'an-ı Kerim geliyor. Tasvir edilen, Osmanlı döneminden günlük alışlagelmiş mu'tad bir İstanbul manzarasıdır. Çocukların İslami ilimleri tahsil etmesine padişah ve şehzade büyük bir saygı içerisinde önlerini iliklemedirler. Bu hem sanatçı açısından, hem de padişah ve şehzade açısından bir hayranlığın ve özlemin ifadesidir. Ayrıca ilim tahsil eden çocukların yanında oyun oynayan çocuklar da vardır. Oyun oynayan çocuklar ellerinde kılıçlarla bir uygarlığın ve kültürün bekçisi gibidirler.

*Bu çiçekler ruhudur tabiatın ki isyan etmiş*

*Bir dağ gibi, durmaya; bir ana gibi, doğurmaya.*

*Tabiat şimdi Kuranını yakan bir derviş;*

*Onun kalbinde de aynı kızıl ve serseri rüya.*

(F. H. Dağlarca-Tabiatın Ruhı ve Bahtiyarlığım/İlk Yapıtla 50 Yıl Sonrakiler 53)

Fazıl Hüsnü Dağlarca, tabiatı Kur'anını yakan bir derviş olarak tavsif ederken yeni bir imge üretiyor. Tabiatın bir derviş olması, bir kişileştirmeyi ihtiva etmektedir ki, tabiat tek başına okunmak istenen bir kitap/özne konumundadır. Derviş manevi yücelikleri ruhunda taşıyan kimsedir. Yani artık tabiat/derviş başka kitaplarla tanımlanmak istememekte ve tek başına tanımlanmak istemektedir. Dervişin/tabiatın Kur'an'ı yakması, tabiatın kendi kendisiyle varolması anlamına gelir ki şiirin anlam boyutlarını varoluşçu felsefeye kadar taşır.

*Cebeci Câmisi'nde Kur'an okunur,*

*Ve büyük içimizde bir bilinmez yerimiz.*

(Y. Bülent Bakiler-Cebeci Câmisi/Yalnızlık 52)

Yavuz Bülent Bakiler, fiziksel dünyadan alınan gerçekçi bir tablo çiziyor. Ankara Cebeci Câmisi'nde Kur'an okunması dış dünyanın var

olan bir realitesidir. Fakat bu dış/fiziki gerçeklik içsel/aşkın gerçekliğe dönüşmekte gecikmez. Kur'an okundukça sanatçının bilinmez yerleri/gizleri büyüyerek sonsuz manevi bir yolculuğa çıkar. Bakiler bir anlamda Kur'an-ı Kerim'in okunmasıyla kendini okumakta ve onunla kendini tanımakta ve çoğaltmaktadır.

*Derya bir Kur'an-ı Kerim, yapraklarını bir bir açıyorum*

*Karış, karış, karış, karış, karış, karış, karış karıştırıyorum*

(Can Yücel-İtiraz İtirazım Var/Modern Türk Şiiri 421)

Denizin Kur'an-ı Kerim gibi kutsal bir kitaba benzetilmesi sadece bir algılama sebebiyledir. Kur'an-ı Kerim'in her satırından öğrenilecek bir şeylerin olması denizin de her satırından birşeylerin öğrenileceğinin bir göstergesidir. Çünkü Kur'an nasıl pek çok sırları içinde saklıyorsa deniz de pek çok sırları içinde gizlemektedir. Bu nedenle bu iki göstergenin de gösterileni belirlemesi açısından iyi okunması gerekir.

*Ana çeklik gibi kıvgın yatanda*

*Yüreğimin üstüne üstüne*

*Besmele göynüğüdür Kur'an tutanda*

*Sanki tutmaz öper, dudak ellerim*

(Bahattin Karakoç-Ak Ellerim/Ay Şafağı Çok Çiçek 55)

Bahattin Karakoç, Kur'an-ı Kerim'e olan inancını ve saygısını oldukça sade bir dil ve üslupla dile getirmiştir. Kur'an-ı Kerim'i tutan elleri o büyük bir aşk ve heyecan içinde öper.

*Görmedim, Kudüs'te mi ne bir KUR'AN varmış*

*Benim delik-deşik ceplerimde belki de üç CIGARA*

(Metin Eloğlu-Böbür/Şiirce 87)

Kudüs'te el yazması bir Kur'an'ın olması Metin Eloğlu için hiç bir anlam ifade etmiyor. Onun cebi parasızlıktan delik-deşik olmuştur. Onun çektiği parasızlık ve cebindeki sigaraların bitmek üzere oluşu Kudüs'teki Kur'an'ı düşünmek gibi vaktinin ve niyetinin olmadığının bir kanıtıdır. Kudüs'teki Kur'an-ı Kerim'in ifade ettiği anlam ve değerlerin ötesinde cebindeki iki üç sigaranın daha büyük anlamı ve değeri vardır. Para ve sigara onun için Kudüs'deki kutsal Kur'andan daha da kutsaldır, belki de en büyük kutsal. Materyalist felsefe adeta şairi bu düşünceye zorlar gibidir.

Ve O'dur çöl kristallerinde insanlık tarihini okuyan, Ve kartalı dumanlar içinde gören, Ve O'dur Kur'an sahifelerini duvarlardan indiren, süslü, genç kızların işlediği ince oyali kılıflarda mahzun duran

*Ve O'dur gül devrinin fatihi*

(Necat Çavuş-Sezai Karakoç/Ölümünden Önceki Sözlere 31)

Necat Çavuş, "Kur'an-ı Kerim'i asli işlevine döndüren bir kişi olarak Sezai Karakoç'u ele alır. Süslü, genç kızların işlediği ince oyali kılıflarda mahzun duran Kur'an-ı Kerim'i duvarlardan indiren Sezai Karakoç bir üstad/şeyh/mehdi/fatih olarak takdim edilir. Sezai Karakoç, Kur'an-ı Kerim'i okutturma gibi teolojik bir misyon üstlenmiştir. O, Kur'anı Kerim'i kalplere açan bir fatih, hidayete getirme misyonunu üstlenen bir mehdî, dervişlerini eğiten bir şeyh ve herşeyden de önemlisi insanlığı dirilişe çağıran bir üstadır.

**b) İncil:** İncil, dört mukaddes kitaptan biridir. Hz. İsa'ya indirilmiştir. Pek çok tahrifata uğrayarak bozulduğundan, bugün gerçek İncil elde mevcut değildir. Genel olarak söylenecek olursa; Hristiyanların kutsal kitabıdır.

Modern Türk Şiiri'nin sıkça İncil'e başvurduğunu söyleyebiliriz. Şairler çoğunlukla kitaplarının başında, İncil'den çeşitli iktibaslar yaparak ve ayetleri epigraflık şekilde takdim ederek sunarlar. Şiirin içinde bizatihi İncil'in kullanılması bazen estetik bir kaygıdan bazen de yeni bir şiir geleneği ve literatür oluşturma düşüncesinden kaynaklanır.

*Küfri zülf içre nihân olmuş o çeşm-i hâmuş*

*Deyr-i hüsnünde ne İncil okur İsâsına bak*

Şeyh Galib

Şeyh Galib, sevgilisini, güzelliğinin / güzellik manastırında İncil okuyan İsa'ya benzetir. Manastırlar genelde karanlık olup mumla aydınlatılarak gizemli ve lahuti bir hava verilir. Çağdaş Türk Şiiri'nde İncil, Divan Şiiri'nde olduğu gibi sevgiliyle kurgulanarak/karikatüre edilerek anlatılmaz. İncil anlatılırken modern şiirin her türlü anlatım olanaklarında yararlanılır.

*Bir keçi bir samanyoluna bakarsa ondan bir incil doğmaz*

*İncili daha iyi anlar samanyoluna bakarsa bir çoban*

(Sezai Karakoç-Değişim/Taha'nın Kitabı 12)

Sezai Karakoç, bir hayvan olması hasebiyle keçiden İncil gibi kutsal şeylerin doğmayacağını ifade eder. Samanyoluna bakan keçi İncil'den bir anlam çıkaramayacaktır. Fakat samanyoluna bakan bir çoban İncil'i gayet iyi anlayacaktır. Metnin arkaplanında kâinatın okunması vardır. Keçi gibi hayvanlar/hayvan tabiatlı olanlar çoban kadar kâinatı okuyamayacaklar ve ona bir anlam veremeyeceklerdir. Keçi inatçı bir hayvandır ve kâinatı okuma gibi bir meziyeti yoktur. O sadece güdülmeye muhtaçtır. Çoban ise keçi sürüsünü güden aktif, aksiyoner ve misyoner bir kimliğe sahiptir. Ancak bu kimlikte olanlar/sürü olmayanlar kâinat kitabını okuyup ona bir anlam verebilirler.

*Milli şefin treni niçin beyaz?*

*Ruslar neden yürüyorlar Berlin'e?*

*Ne saçma! Ne budalaca!*

*Dört İncil'den Yuhanna'yı*

*tercih edişim niye?*

(İsmet Özel-Celladım Gülümserken/Erbain 10)

İsmet Özel ise aklındaki sorulara cevap arar. Bu sorulardan bir tanesi de niçin dört İncil'den Yuhanna'yı tercih ettiğine dair bir sorudur. Belki de bütün bu sorular birer saçmalıktır. Zira sanatçı bu sorulara kesin ve net bir cevap bulamaz. Cevapları bulunamayan soruların ısrarla sorulması bir anlamda gereksizdir. Şairin dört İncil'den bir tanesini seçmesinin de tıpkı diğer cevaplayamadığı olaylar gibi pek fazla bir anlamı yoktur.

Edip Cansever (bu Amerikalı şair) Bilardo sever

*Fakat oyunu bir türlü öğrenemedi*

*Hep ikinci geldi Turgut Uyar*

*Başkası katılmasa bile yarışa*

*İncilden ve Tevrattan besteler güfteledi*

Ergin Günçe-Şehirli Şairler Antolojisi/Türkiye Kadar Bir Çiçek 62

Şairlerin İncil ve Tevrat'tan besteler güftelemesi bir ters algılamayla ilgilidir. Normalde güfte besteden önce gelir. Fakat şairlerin kutsal kitaplarda hazır bulunan besteleri güftelemesi bir üst kurmaca ürünü olarak karşımıza çıkar. Bu bir anlamda şairliğin inşası ile ilgili bir olgudur. Bir anlamda da sanatçıların beslendiği kaynaklara bir göndermedir.

*elimden ne gelirse yapmalıyım*

*bir tevrat bir incil bırakmalıyım*

Attila İlhan-İki Elin Kızıl Kanda Olsa/Yağmur Kaçağı 20

Attila İlhan Tevrat ve İncil gibi kutsal kitapları sadece şiirinin birer malzemesi olarak kullanır. Tevrat ve İncil, bilindiği gibi kutsal kitaplardır. Onları insanlığa miras olarak bırakan peygamberlerdir. Attila İlhan de tıpkı bir peygamber gibi insanlığa şiirlerini bırakarak ebedileşmek ister gibidir. Belki de insanlık varoldukça Tevrat ve İncil'i okuyacağı gibi Attila İlhan'ın şiirlerini de okuyacaktır.

c) **Tevrat:** Dört büyük kitaptan biri olan Tevrat; Hz. Musa'ya indirilmiştir. Tamamı beş bölümdür: Tekvin, Çıkış, Levililer, Sayılar ve Tesniye. Hepsi 39 cüzden oluşur. Bugün elde bulunan Tevrat da İncil gibi tahrif edilmiş ve bozulmuştur.

Tevrat, modern Türk şiir poetikasında dinsel bir bilinçten kaynaklanan ve geleneksel şiirden yararlanma şeklinde metinlerde belirdiği gibi sadece motif düzeyinde kalan kendi orijinalitesi ve bilgi kuramı bağlamında içselleşemeyen örnekleri de mevcuttur.

*Hatın neler yazar cânâ benim alnımda kim bilir*

*Diyemez ki bizârem bu Tevrât-ı muharrefden*

(Kadı Burhaneddin)

Kadı Burhaneddin, Sevgilinin yanağındaki ayva tüylerini tahrif edilmiş Tevrat'a benzetir. Aşık, sevgilinin yanağındaki o hattı sürekli okumaya çalışır ve hat bozuk olduğundan uğraşır durur. Fakat yine de hattı okumakta büyük sıkıntılar çektiği halde bundan şikayetçi olmaz. Sevgilinin yüzündeki ayva tüyleri cemali/yüzü örttüğü için küfür olarak nitelendirilir. Aşıkın da bunları okumaya çalışması küfürle iştiğal anlamına gelir ki, kendisinin kaderini de bir anlamda çizmiş olmaktadır. Zira müslümanın küfürle uğraşması doğru ve caiz değildir. Modern şiirde ise Tevrat, daha çok metinleri süsleyen bir argüman olarak kullanılır.

*Dinle Tevrât ile Kur'an'da yer almış sesini,*

*Dinlemek derse bedeldir bu gönül kıssesini;*

*Bu gönül kıssesi Yusuf'la Zeliha'nındır.*

F. Nafiz Çamlıbel-Yusuf ile Zeliha/Han Duvarları 187

Faruk Nafiz Çamlıbel, Yusuf ile Züleyha hikayesinin kaynakları olarak Kur'an ve Tevrat'ı gösterir. Zaten Yusuf ile Züleyha hikayesinin epistemolojik temelleri kutsal kitaplara dayanır.

Bu gönül hikayesi kutsal kitaplarda yer aldığından dolayı kutsallaştırılmış ve efsaneleştirilmiştir.

*Tevrat yapraklarının yitikoğulları siz,*

*Biz hep bekliyoruz eski konaklarda.*

(Behçet Necatigil-Görmüşler IV/69)

Tevrat yapraklarında sözü edilen Yitikoğulları, İsrailoğulları'dır. Necatigil bu Yitikoğulları'nı bir sanatçı özlemiyle merak etmekte ve beklemektedir eski konaklarda. Sanatçı bu yolla belki de tarihi gerçeklere ait bilgiler edinmek istemektedir.

*Tersinden okunan Tevrat hükümleri*

*Karaya boyanmış Mezmurlar*

(Sezai Karakoç-Zamana Adanmış Sözler/9)

Tevrat hükümlerinin düzünden değil de tersinden okunması bir artıniyetliliğin göstergesidir. Tersinden okunan hükümler elbette ki bozulacaktır. Tersinden okunan Tevrat da zaten bozulmuştur/tahrif edilmiştir. Mezmurlar'ın da karaya boyanması yine tahrif dolayısıyladır.

*Çünkü serbest düşünme zamanı geçti artık*

*şimdi mesai saati*

*disiplin kurulunun toplantısı var*

*arşivde sicil belgeleri damgalanacak*

*tayinler imzaya gidecek*

*teftişe gidecek generaller*

*rüya, okşayış, Tevrat*

*gibi kelimeler*

*gündemin dışında*

(İsmet Özel-İls Sont Eux/Erbain 20)

Rüya, okşayış ve Tevrat gibi insanlığın manevi yönünü oluşturan değerlerin gündem dışı bırakılması insanlığın geldiği sosyo-politik konumu gereğidir. Yani toplumsal ve bireysel çürüme, insanları ince ve ulvi şeyleri düşünmekten alıkoymaktadır. İnsanlığın artık rüya, okşayış ve Tevrat gibi ulvi değerlerle uğraşak zamanı yoktur. Kapitalizm artık insanları acımasız dişlileri arasına almış olduğundan, onların iş ve güç dışında düşünecekleri hiçbir değerleri ve vakitleri kalmamıştır.

*tahta masalarda çiçek açmış yahudiler*

*ıbranice çay içiyorlar tevrat ve mezmur*

Attila İlhan-Mevkuf/Ayrılık Sevdaya Dahil 28

Tahta masalarda çiçek açan Yahudiler/Tevrat/Mezmur gibi sözcüklerin

İbranice çay içmeleri gerçüstücü ve simgeci şiir anlayışından kaynaklanan bir anlatımdır. Gerçekte bu sözcüklerin çay içmeleri (hem de İbranice) mümkün değildir. El-mana fi-batni's-şair anlayışı/teorisi gereğince Attila İlhan'ın bu dizelerden ne kastettiği açıkça belli değildir. Gerçi bazı teorilere göre şiirde mana aramak bülbülü eti için öldürmeye benzese de biz de inadına şiiri deşifre etmeye çalışarak anlamlar çıkarmaya çalışacak olursak, Yahudilerin sürgündeki kıyımlarını ve özgürlüklerini elde edişleri sonucuna ulaşabiliriz. Attila İlhan tutuklu olduğu günleri/ayrılıkları sevdaya dahil ederek tıpkı Yahudiler gibi özgürlüğünü elde etmiştir. Tahta masalarda Yahudilerin İbranice çay içmeleri, onların üsluplarıyla ilgilidir. Yahudi elbette İbranice çay içer, Tevrat ve Mezmur okur. Türk de elbette Türkçe çay içer ve Kur'an okur.

*Gökyüzünde yedikardeşler var ya, el ele vermiş yedi yıldız*

*Onlar Orşelimli yedi dansçı kız*

*Az mola verdikleri zaman Tevrat aralığında*

*Sütlerini soğutup içerler göklerin derinliğinde*

Bahattin Karakoç-Yuvaya Dönüş Türküsü/Kar Sesi 124

Bahattin Karakoç, Tevrat aralığını lâhuti bir zaman dilimi olarak takdim eder. Burada Tevrat'ın hükümlerine göre amel eden ve zindanda yatan Yusuf peygambere bir gönderme vardır. Kızların Tevrat aralığında mola vermeleri ve sütlerini göklerin derinliklerinde soğutup içmeleri gerçekte olmayacak bir şeydir. Fakat sanat eserleri bir üst dil ürünü olduklarından bu da tamamen sanatçının kurgulaması ve hayatı algılamasıyla ilgilidir. Ayrıca bu şiirde Ashab-ı Kehf olayına gönderme vardır.

**d) Zebur-Mezmur:** Zebur, Davud peygambere indirilen dört büyük kitaptan biridir. Ayetlerine mezmamir denildiği gibi bütününe de mezmamir denilir. Zebur'da kutsal emirler yerine ilahi ve neşideler yer alır. Rivayete göre Hz. Davud bu neşideleri okuyunca herkes imana gelmiş. Zebur sonradan tahrifata uğrayarak bozulmuştur. İçinde toplam 150 mezmur vardır. Klasik Türk Şiiri'nde Hz. Davud ile birlikte anılarak onun güzel sesiyle Zebur'u okumasına göndermede bulunulur. Şairin kendi şiirini okuması da Davud'un sesiyle bağlantı kurularak anılır.

Cumhuriyet şiirinde Zebur/Mezmur çok fazla önemli bir yer tutmamakla birlikte şiirin doğası ve mantığı gereği zaman zaman mitolojik bir unsur olarak, bazen de ses ve renk çeşitliliği/armonisi düzleminde ele alınır. Bununla

birlikte Zebur'un aslı fonksiyonuyla da ele alındığı olur.

*Ahmedâ aşkı Zebûr'un ezber et k'olmaz beyân*

*Ma'nîsi gül hüsnünün bülbül gazel-hân olmasa*

Ahmed Paşa

Ahmet Paşa da sevdiği güzelin aşk mezmamirini ezber etmek ister. Çünkü sevgilinin aşk defteri binlerce sırlarla doludur ve oldukça gizemlidir. Ya da sevgilinin aşk defteri/mezmamiri büyüklü bir 'Divan' gibidir. Ahmet Paşa buna ilave olarak bülbülün gazel okumaması durumunda güllün güzelliğinin anlaşılamayacağını iddia eder.

Yeni modern şiir Zebur ve Mezmur'u şiirlerinde malzeme olarak kullanarak bir aliterasyon yaratmakla birlikte, mitologyaya da çeşitli göndermelerde bulunulur.

*İncil ve Zebûr muharref imdi*

*Tevrata da i'tikâdımız yok*

Ahmet Talat Onay-Gazel/Sarı Çiğdemler 251

Ahmet Talat Onay, inaç ve itikatla ilgili görüş ve kabullerini şiirine taşıyarak İncil ve Zebur'un tahrif edildiğini ileri sürerek müslümanlara ait bir düşünceyi ortaya kaymaktadır. O bununla da kalmayarak Tevrat'a da itikadının olmadığını açıkça söylemekten çekinmez.

*adını taşıdığım*

*mızıkacıbaşısıdır mülk-ü süleyman'ın*

*ben şarkı söyledikçe o mezmur yapar*

Şiiri/Om Mani Padme Hum 74

Rivayete göre Asaf, Süleyman peygamberin veziri imiş. Kendisi aynı zamanda mızıkacıbaşısıdır. Asaf Halet Çelebi, adını oradan almaktadır. Şair kendisini şarkı söylerken Süleyman peygamberin veziri Asaf'ı da Mezmur okurken tahayyül eder.

*Kulağımızda hep zebur düğünleri*

*Düşümüzde incil şölenleri*

Sezai Karakoç-Hızır Kırk Saat/20

İnaç şölenleri/festivalleri insanlık var olduğu günden beri süregelmektedir. Bugünlerde de bu bağlamda inaç turizminin ön plana çıktığını görüyoruz. Şairin kulağı hep Zebur düğünlerindedir, zira o vuslat peşindedir. Düşünde de İncil şölenlerinin olması gelecekle ilgili hayallerinin ve beklentilerinin gerçekleşmesi yönündeki bir arzusundan kaynaklanmaktadır. Zebur düğünleri ve İncil şölenlerin dirilişin müjdecisidirler.

*Ve sen ey ses, "Karâr etsem, deyip, neyde..."*

*Kemandan, ûddan, mezmûrdan geçtin.*

Arif Nihat Asya-Kubbe-i Hadrâ/Bir Bayrak  
Rüzgar Bekliyor 267

Mezmun, Arif Nihat Asya'da tıpkı keman ve ud gibi bir müzik enstrümanı olarak ele alınır. Bütün bunlardan vazgeçen şairin uhrevi bir sesi olan neyde karar kıldığını görüyoruz. Ney, zaten mevlevî ayinlerinin vazgeçilmez bir enstrümanıdır.

*atlas gömlekleri boyundan ilikli*

*sabahlara kadar hançer dokuyanlar*

*mezmur okuyarak duvar duvar*

*dudaklarında karanlık ilkbahar*

*gözbebekleri çelik çekirdekli*

Attila İlhan-Hacı Murad'ın Ölümü/Bela Çiçeği  
100

Attila İlhan, Mezmur'u yine sadece bir motif ve figüratif unsur olarak ele alır. Onu gerçek işlevi ile ele almayıp, bu mitolojik sözcüklerle şiirine bir doku oluşturmaktadır. Burada özgürlüğe kavuşmak için hapisanede günlerini sayan mahkumların mezmur okuyarak vakitlerini geçirdiklerini görüyoruz. İlkbahar, özgürlükle ilgili bir imge ve simge olarak belirir.

**KAYNAKÇA**

- Asya, Arif Nihat. (1976). *Bir Bayrak Rüzgar Bekliyor*, İstanbul: Ötüken Yayınları
- Ayan, Hüseyin. (1990). *Nesimi Divanı*, Ankara: Akçağ Yayınları
- Bakiler, Yavuz Bülent. (1982). *Yalnızlık*, İstanbul: Türkmen Yayınları
- Berk, İlhan. (1982). *Aşıkâne*, İstanbul: Adam Yayıncılık
- Cengiz, Halil Erdoğan. (1983). *Divan Şiiri Antolojisi*, Ankara: Bilgi Yayınevi
- Çamlıbel, Faruk Nafiz. (1982). *Han Duvarları*, İstanbul: Atlas Kitabevi
- Çavuş, Necat. (1986). *Ölümden Önceki Sözler*, İstanbul: Şiir Atı Yayıncılık
- Çavuşoğlu, Mehmet. (1971). *Necati Bey Divanı'nın Tahlili*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi
- Çelebi, Asaf Halet. (1983). *Om Mani Padme Hum*, İstanbul: Adam Yayıncılık
- Dağlarca, Fazıl Hüsnü. (1985). *İlk Yapıtla 50 Yıl Sonrakiler*, İstanbul: Özgür Yayın Dağıtım
- Eloğlu, Metin. (1982). *Şiirce*, İstanbul: Adam Yayıncılık
- Ergin, Muharrem. (1980). *Kadı Burhaneddin Divanı*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları
- Ersoy, Mehmet Akif. (Tarihsiz). *Safahat I-II*, Haz. Ö. F. Huyugüzel, R. Bağcı, F. Gökçek, İstanbul: Feza Gazetecilik
- Eyüboğlu, Bedri Rahmi. (1985). *Dol Karabakır Dol*, Ankara: Bilgi Yayınevi
- Günçe, Ergin. (1988). *Türkiye Kadar Bir Çiçek*, İstanbul: Can Yayınları
- İlhan, Attila (1983). *Sisler Bulvarı*, Ankara: Bilgi Yayınevi
- \_\_\_\_\_ (1983). *Yağmur Kaçağı*, Ankara: Bilgi Yayınevi
- \_\_\_\_\_ (1983). *Bela Çiçeği*, Ankara: Bilgi Yayınevi
- \_\_\_\_\_ (1994). *Ayrılık Sevdaya Dahil*, Ankara: Bilgi Yayınevi
- Karakoç, Bahattin. (1982). *Ay Şafağı Çok Çiçek*, Ankara: Ocak Yayınları
- \_\_\_\_\_ (1983). *Kar Sesi*, Ankara: Ocak Yayınları
- Karakoç, Sezai. (1982). *Hızır ile Kırk Saat*, İstanbul: Diriliş Yayınları
- \_\_\_\_\_ (1982). *Taha'nın Kitabı*, İstanbul: Diriliş Yayınları
- \_\_\_\_\_ (1985). *Zamana Adanmış Sözler*, İstanbul: Diriliş Yayınları
- Necatigil, Behçet. (1982). *Bütün Eserleri IV*, İstanbul: Cem Yayınları
- Necdet, Ahmet. (1993). *Modern Türk Şiiri*, İstanbul: Broy Yayınevi
- Okçu, Naci. (1993). *Şeyh Galib, Tenkitli Metin I-II*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları
- Onay, Ahmet Talat. (1993). *Sarı Çiğdemler*, Haz. Cemal Kurnaz, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları
- \_\_\_\_\_ (1993). *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları
- Özel, İsmet (1988). *Erbain*, İstanbul: İklim Yayınları
- Pala, İskender. (1989). *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü I-II*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları
- Tanpınar, Ahmet Hamdi. (1989). *Bütün Şiirleri*, İstanbul: Dergâh Yayınları
- Zarifoglu, Cahit. (1989). *Bütün Şiirleri*, İstanbul: Beyan Yayınları